မာတိကာ

နိဒါန်း ၇

အပိုင်း (၁)

တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးနောက်ခံသမိုင်းမှတ်စု

၁။ တနင်္သာရီတိုင်း အကြိုသမိုင်း ၁၃
၂။ တနင်္သာရီတိုင်းအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာသော လူမျိုးအရင်းများ ၁၈
၃။ တနင်္သာရီဟူသော အမည် ၂၁
၄။ ထားဝယ်၊ မြိတ်အမည်များနှင့် ပတ်သက်၍ ၂၇
၅။ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးအတွင်းရှိ ရှေးမြို့ဟောင်းများ ၂၉
၆။ ထားဝယ်ဒေသရှိ ရှေးမြို့ဟောင်းများ ၃၂
၇။ မြိတ်ဒေသရှိ မြို့ဟောင်းများ ၄၄
၈။ ကောင်းကင်ဓာတ်ပုံတွင်တွေ့ရသော ရှေးမြို့ဟောင်းများ ၅၂
၉။ ကောင်းကင်ဓာတ်ပုံထဲမှညောင်ခရား မဟာသုခနာဂရ် ဝေဒီ ၆၁
၁၀။ ကောင်းကင်ဓာတ်ပုံထဲမှ 'မုတ္တသုခ' သို့မဟုတ် မုတ္တီးမြို့ဟောင်း ၇၁
၁၁။ မြိတ်/တနင်္သာရီမြို့ဟောင်းရာနှစ်ခု၊ 'တုံးဈေး နှင့် ဇလွန်' ၇၈
၁၂။ ပုဂံခေတ် တနင်္သာရီတိုင်း ၈၄

၁၃။ ပုဂံခေတ်အလွန်တနင်္သာရီတိုင်း ၉၁
၁၄။ တောင်ငူခေတ် တနင်္သာရီတိုင်း ၉၈
၁၅။ ကုန်းဘောင်ခေတ် တနင်္သာရီတိုင်း ၁၁၆
၁၆။ အလောင်းမင်းတရားနှင့် ထားဝယ် ၁၂၂
၁၇။ နောင်တော်ကြီးမင်းလက်ထက် (၁၇၆၀–၁၇၆၃) ၁၂၇
၁၈။ ဆင်ဖြူရှင်မင်းလက်ထက် (၁၇၆၃–၁၇၇၆) ၁၂၉
၁၉။ ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက် (၁၇၈၂–၁၈၁၉) ၁၃၂
၂၀။ တနင်္သာရီတိုင်းရှိ မြို့ဝန်မြို့စားများ ၁၃၅
၂၁။ ထားဝယ်မြို့ဝန်များ ၁၃၆
၂၂။ တနင်္သာရီမြို့ဝန်များ ၁၄၀
၂၃။ မြိတ်မြို့ဝန်များ ၁၄၁
၂၄။ ဘကြီးတော်မင်းလက်ထက် (၁၈၁၉–၁၈၃၇) ၁၄၄
၂၅။ မြန်မာမင်းများလက်ထက် ထားဝယ်နှင့် မြိတ်အုပ်ချုပ်ရေး ၁၄၆
၂၆။ ကျွန်ဖြစ်စေသော တနင်္သာရီဒေသ ၁၅၂
၂၇။ ကိုလိုနီခေတ်ဦး တနင်္သာရီတိုင်း ၁၅၇
၂၈။ နယ်နိမိတ်အပိုင်းအခြားများ ၁၆၁
၂၉။ လူဦးရေ ၁၆၃
၃၀။ မြိတ်၊ တနင်္သာရီ၊ ထားဝယ်မြို့များ၏ အနေအထား ၁၆၄
၃၁။ ယစ်မျိုးခွန်နှင့် လောင်းကစားခွန် ၁၆၈
၃၂။ ကိုလိုနီခေတ်ဦးထားဝယ်အခြေအနေ ၁၇၁
၃၃။ သုံးစွဲသော ငွေကြေး (ထားဝယ်နှင့်မြိတ်) ၁၇၄
၃၄။ ဗြိတိသျှ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေး (၁၈၂၅–၁၈၄၃) ၁၇၆
၃၅။ တနင်္သာရီဒေသနှင့် နောက်ဆက်တွဲ ပြဿနာများ ၁၈၂
၃၆။ နိုင်ငံခြား သာသနာပြုအဖွဲ့များ ၁၈၆

၃၇။ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် (၁၈၅၃–၁၈၇၈) ၁၈၉
၃၈။ အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေး (၁၈၅၂–၁၉၀၁) ၁၉၆
၃၉။ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ ကျော်က ထားဝယ်နှင့်မြိတ် ၂၀၂
၄၀။ သယံဇာတ ထွက်ကုန်နှင့် ကုန်သွယ်ရေး ၂၁၇
၄၁။ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး ၂၂၄
၄၂။ ငှက်သိုက်နှင့်ပုလဲ ၂၂၇
၄၃။ ကြက်ပေါင်ခေး ၂၃၃
၄၄။ ထားဝယ်နှင့်မြိတ် (၁၉၀၁–၁၉၀၅) ၂၃၆

အပိုင်း (၂)

နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးနှင့်အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးကြိုးပမ်းမှုများ

၄၅။ တိုင်းရင်းသားတို့၏ တော်လှန်ပုန်ကန်မှုများ ၂၄၃
၄၆။ ၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်း နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုများ ၂၅၄
၄၇။ ဂျီစီဘီအေ (G.C.B.A) ထားဝယ်နှင့်မြိတ် ၂၆၀
၄၈။ မြိတ်အမျိုးသားကျောင်း ၂၆၄
၄၉။ ဂျီစီဘီအေခေတ်ထားဝယ်နှင့်မြိတ်မှလှုပ်ရှားမှုများ ၂၆၉
၅၀။ ၁၉၃၆ ခုနှစ် ကျောင်းသားသပိတ် ၂၇၅
၅၁။ ဘီအိုင်အေ တနင်္သာရီတပ်မတော် ၂၈၉
၅၂။ မြိတ်စစ်ကြောင်း၊ မြိတ်ဘီအိုင်အေ ၂၉၆
၅၃။ ဖက်ဆစ်ရုပ်လုံးပေါ်လာပြီ ၃၀၃
၅၄။ ဂျပန်ပေးသောလွတ်လပ်ရေး ၃၀၇
၅၅။ အရှေ့အာရှတိုက်လူငယ်များအစည်းအရုံး ၃၁၃
၅၆။ တိုင်း(၅)ဖက်ဆစ်တော်လှန်ရေး ဖေယျကျော်သူတပ်ဖွဲ့ ၃၁၉

၅၇။ နယ်ချဲ့တို့၏တစ်ကျော့ပြန်ကျွန်ပြုရေးနိဒါန်း ၃၂၇
၅၈။ ထားဝယ်သားသတင်းစာ ၃၃၅
၅၉။ စစ်ပြီးခေတ်လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှု ၃၄၄
၆၀။ လွတ်လပ်ပြီ ၃၆၆
နိဂုံး ၃၇၀
နောက်ဆက်တွဲ
ပြည်လုံးကျွတ်သန်းခေါင်စာရင်း ၂၀၁၄ ပါ
တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးဆိုင်ရာအချက်အလက်အချို့ ၃၇၃
မှီငြမ်းကိုးကားသော စာအုပ်စာတမ်းများ ၃၇၆
အက္ခရာဝလိအညွှန်း ၃၈၀

နိဒါန်း

ဤစာတမ်းရှင်သည် လက်လှမ်းမီသမျှ စာအုပ်စာတမ်းများကို ဖတ်ရှုခြင်းဖြင့် စာပေမွေ့လျော်မှုကို ပျိုးထောင်နေသူ သာမန်စာပေဝါသနာရှင်တစ်ဦးသာဖြစ်ပါသည်။ ဖတ်ဖူးသမျှ မှတ်ဖူးသမျှ စာအုပ် စာတမ်းများတွင် ရာဇဝင်ကျမ်း၊ သမိုင်းကျမ်း ပါဝင်ခဲ့သည် မှန်သော်လည်း သမိုင်းပညာကို ဘာသာရပ်တစ်ခုအဖြစ် စနစ်တကျ သင်ယူလေ့လာခဲ့ဖူးခြင်း မရှိသည်ကို ဦးစွာဝန်ခံဖော်ပြလိုပါသည်။

သို့ရာတွင် အကြောင်းအားလျော်စွာ စာတမ်းရှင်သည် လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း ၃၀ (၁၉၈၁–၈၂ နှင့် ၁၉၈၄–၈၅) ကျော်က သက်ဆိုင်ရာမှ ညွှန်ကြားချက်များအရ "ထားဝယ်မြို့နယ်မှတ်တမ်းနှင့် တနင်္သာရီတိုင်း မှတ်တမ်း"ရေးသားပြုစုရေးအဖွဲ့တို့တွင် ပါဝင်ခဲ့ရပြီး ထားဝယ်မြို့နယ်မှတ်တမ်းတွင် "ထားဝယ်မြို့နယ်၏ နောက်ခံသမိုင်းဖြစ်စဉ်"ကို လည်းကောင်း၊ တနင်္သာရီတိုင်း မှတ်တမ်းတွင် "တနင်္သာရီတိုင်းနောက်ခံသမိုင်းဖြစ်စဉ်"ကို လည်းကောင်း တာဝန်ယူ ရေးသားပြုစုခဲ့ရပါသည်။ လိုအပ်သော သမိုင်းဆိုင်ရာ အထောက်အထား အချက်အလက်များကို ရန်ကုန်မြို့ရှိ စာကြည့်တိုက်ကြီးများအထိ သွားရောက်၍ ရှာဖွေဖတ်ရှု မှတ်စုထုတ်ခဲ့ရပါသည်။ ထို့အပြင် ဗြိတိသျှကိုလိုနီခေတ် နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုများတွင် ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ခဲ့ဖူးသော သက်ရှိထင်ရှား ပုဂ္ဂိုလ်အချို့နှင့် တွေ့မြင်

သိမီခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်အချို့ကို သွားရောက်တွေ့ဆုံ မေးမြန်း၍ အထောက်အထား အချက်အလက်များ ရယူခဲ့ပါသည်။ ယခုအခါ ၎င်းပုဂ္ဂိုလ်အားလုံး ကွယ်လွန်ခဲ့ကြပါပြီ။

ထိုစဉ်က မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံး မြို့နယ်အလိုက်၊ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းအလိုက် မှတ်တမ်းများရေးသားပြုစုခဲ့ကြရာ ယင်းမှတ်တမ်းများကို အခြေခံ၍ မြန်မာသမိုင်းကျမ်းတစ်စောင်ကို ရေးသားပြုစုပြီး သက်ဆိုင်ရာက ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရန်အထိ မူလက ရည်ရွယ်ရင်းရှိသည်ဟု သိရပါသည်။ သို့ရာတွင် "ထားဝယ်မြို့နယ်မှတ်တမ်း"နှင့် တနင်္သာရီတိုင်းမှတ်တမ်းများသည် စာကူးစက်မှုများအဖြစ် ရောက်ခဲ့ပြီးမှ အကြောင်းကြောင်းတို့ကြောင့် အများပြည်သူသို့ ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသော ပုံနှိပ်စာအုပ်အဖြစ်သို့ ရောက်မလာနိုင်တော့ဟု သိရပါသည်။

သို့ဖြစ်ရာ စာတမ်းများအနေနှင့် လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်း ၃၀ ကျော်က အချိန်ကုန်ခံ အပင်ပန်းခံ၍ ရှာဖွေလေ့လာ စုဆောင်းထားခဲ့ရသော မှတ်တမ်းမှတ်ရာ အထောက်အထားအချက်အလက်များ အလဟဿ ဖြစ်မသွားစိမ့်သောငှာ မူလမှတ်တမ်းကို ပြန်လည် တည်းဖြတ်၍ နောက်တွေ့ အထောက် အထားများနှင့် ထပ်မံဖြည့်စွက်ပြီး ယခု ဤစာတမ်းကို ပြန်လည် ရေးသား ပြုစုလိုက်ရပါသည်။

နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ သို့မဟုတ် ဒေသတစ်ခု၏ သမိုင်းကြောင်းကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် သမိုင်းခေတ်အလိုက်ရှိခဲ့သော ကျောက်စာ၊ မင်စာ၊ ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာ၊ လူ့အသုံးအဆောင်၊ အဆောက်အအုံ စသော အချက်အလက်များအပေါ် အခြေခံကြရပါသည်။ တနင်္သာရီတိုင်း၏ နောက်ခံသမိုင်း ဖြစ်စဉ်ကို ဖော်ထုတ်ရာတွင်လည်း အထက်ကဆိုခဲ့သည့် အချက်အလက် အထောက်အထားများ တိကျခိုင်မာပြည့်စုံရန် လိုအပ်ပါသည်။

သို့ရာတွင် တနင်္သာရီဒေသ၏ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် ရာသီဥတု အခြေအနေများအရလည်းကောင်း၊ ပုဂံခေတ်မှသည် ယနေ့မျက်မှောက်ခေတ်ကာလအထိ မင်းနေပြည်တော် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးဗဟိုရုံးစိုက်ရာ မြို့တော်နှင့် ခရီးကွာလှမ်းသော ဒေသဖြစ်သဖြင့်လည်းကောင်း၊ နှစ်ပေါင်း ၉၀၀ ကျော်အတွင်း တနင်္သာရီမြေပေါ်တွင် စစ်ပွဲကြီးများ ခင်းကျင်းခဲ့၍

စစ်တလင်းကြီး အကြိမ်ကြိမ်ဖြစ်ခဲ့ရသဖြင့်လည်းကောင်း၊ အထောက်အထား ပြစရာ မြေပေါ်မြေအောက်ပစ္စည်းများ၊ မှတ်တမ်းမှတ်ရာများ၊ ပျက်စီး ပျောက်ဆုံးခဲ့သည်ဟု ယူဆရပါသည်။ ယင်းကြောင့်ပင် တနင်္သာရီဒေသ၏ သမိုင်းဖြစ်စဉ်သည်လည်း မြန်မာ့သမိုင်းကျမ်းများ၌ ၎င်ချည်တစ်ခါပေါ်ချည်တစ်လှည့်နှင့် ကွင်းဆက်များ ပြတ်တောက်နေပုံရပါသည်။ ယင်း ပြတ်နေသော ကွင်းဆက်များကို စာတမ်းရှင်သည် မိမိ၏ အနုမာနဖြင့် ဆက်စပ်ဖြည့်စွက်ပေးရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခြင်း မပြုခဲ့ပါ။

ဤစာတမ်းသည် ယနေ့ တနင်္သာရီတိုင်း ဒေသကြီး (ထားဝယ်ခရိုင်မှ ကော့သောင်းခရိုင်အထိ)နှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်လျက်ရှိသည့် နောက်ခံသမိုင်းဖြစ်စဉ်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ဖတ်ရမှတ်ရသမျှ ကောက်သင်းကောက် စုဆောင်း ဖော်ပြထားသော သမိုင်းမှတ်စုများသာ ဖြစ်ပါသည်။

ယင်းမှတ်စုများထဲမှ ဗြိတိသျှတို့၏ ခရစ်နှစ် ၁၈၂၄ ပထမ ကျူးကျော်စစ်ပွဲ နောက်ပိုင်းမှသည် ၁၉၄၈ ခု၊ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေး ရသည့် အချိန်အထိ တနင်္သာရီတိုင်းမှ ဒေသခံ ပြည်သူလူထု၏ ဗြိတိသျှ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး၊ အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး ကြိုးပမ်းမှုများတွင် အခြားဒေသများနှင့်မတူ ထူးခြားပြောင်မြောက်စွာ ပါဝင်ဆင်နွှဲခဲ့သည့် မှတ်တမ်းမှတ်ရာများကို တနင်္သာရီတိုင်း(ဒေသကြီး) နောက်ခံသမိုင်း မှတ်စု၊ အပိုင်း (၂) အဖြစ် သီးခြားထုတ်နုတ်ဖော်ပြထားပါကြောင်း ထပ်လောင်းဖော်ပြအပ် ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ထားဝယ်သားသုတေသနပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်သူ ဦးအောင်မြင့်(သစ်တော) ၁၉၇၃ ခု၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနစာတမ်း ဖတ်ပွဲတွင် ဖတ်ကြားခဲ့သော "မြန်မာ့မြို့ဟောင်းများကို ကောင်းကင် ဓာတ်ပုံမှ ဖတ်ရှုလေ့လာချက်"စာတမ်း–အမှတ် (၂) တွင် ထားဝယ်ခရိုင်နှင့် မြိတ်ခရိုင်မှ ရှေးမြို့ဟောင်းများကို ကောင်းကင်ဓာတ်ပုံနှင့်တကွ ဖော်ပြထားသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ၁၉၇၉ ခု မတ်လတွင် ထိုစဉ်က နိုင်ငံတော် အစိုးရ ကမ္ဘည်းကျောက်စာ ဌာနမှူး ဦးနိုင်ပန်းလှ (ဒေါက်တာနိုင်ပန်းလှ၊ ကွယ်လွန်) ခေါင်းဆောင်သောအဖွဲ့ ထားဝယ်ဒေသရှိ ရှေးမြို့ဟောင်းရာများကို လာ

ရောက်သုတေသနပြုခဲ့သည်။ ၂၀၀၁–၀၃ ခုနှစ်များတွင် ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနမှ ပညာရှင်များသည် သာဂရ (ထားဝယ်မြို့ဟောင်း)တွင် စမ်းသပ်တူးဖော်လေ့လာသုတေသနပြုခဲ့သည်ဟု သိရပါသည်။

မောင်လေးတင်